

Via Cons

**Project e credit per la sanaziun dalla via ed il
remplazzament dalla canalisaziun
sco era la separaziun dall'aua da plievgia**

M E S S A D I

dalla suprastanza communal a al cussegl da vischnaunca

Preziau signur president
Stimadas signuras cusseglieras
Preziai signurs cussegliers

1. Situaziun da partenza

Las autoritads communalas sefatschentan gia dapi 17 onns cun la sanaziun dalla Via Cons. Primarmein en connex cul remplazzament dalla canalisaziun e la separaziun dall'aua da plievgia e drenadi. Adina puspei eis ei stau necessari da refar donns caschunai vid la via entras la deflussiun en connex cun urezis e tempiastas. Cunzun la Banca Raiffeisen ei differentamein stada confruntada cun donns vid baghetg ed indrezs. La situaziun desolata dalla canalisaziun ha consequenzas negativas pils baghetgs cunfinonts ed era pil tgierp dalla via ch'ei vegnius deformaus e donnegiaus bravamein entras ils donns dalla canalisaziun.

Per la Via Cons manca la separaziun dallas auas piarsas. Tier urezis e catschadas ei la canalisaziun savens surcargada e damogna perquei buca l'aua. Sper quei che la deflussiun ei sutdimensiunada ei la canalisaziun en in schliet stan. Quei fatg han ins era constatau en connex cun la realisaziun dil plan general d'allontanament d'aua – Genereller Entwässerungsplan – ch'ei vegnius elaboraus l'entschatta dils onns 2000 ed approbaus entras igl UPA/ANU la fin digl onn 2007. Dalla deflussiun dalla Via Cons e dil nuv entuorn la casa communal ein ins gia sefatschentaus en connex cul niev tunnel dalla viafier MGB e la renovaziun ed engrondaziun dalla staziun dalla Viafier retica ils onns 1990.

Muort la vegliadetgna ed il diever intensiv dalla Via Cons per l'avertura dils quartiers da Gonda, Dulezi e Cons sco via da rimnada, e per part era sco untgida dallas Via Alpsu e Via Lucmagn sco via da transit, ei la Via Cons vegnida strapazzada malamein.

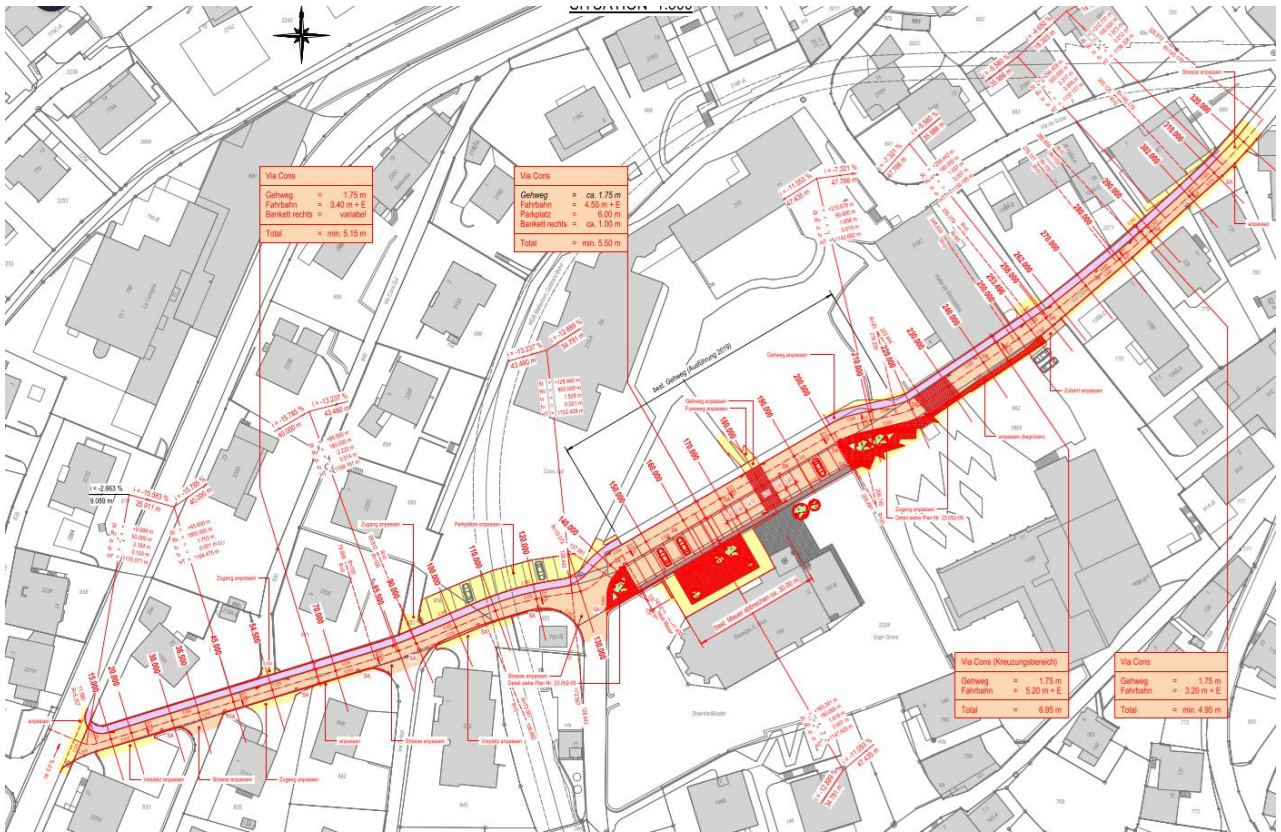
Sin fundament da quella situaziun ha la suprastanza communal envidau avon strusch in onn tschun biros d'inschignier da suttametter in'offerta per las lavurs da sanaziun dalla Via Cons, il remplazzament dalla deflussiun cun risguardar la separaziun dallas auas sco era las ovras dils ulteriurs partenaris, la Corporaziun d'aua Spina da Vin, l'ovra electrica Repower e la Swisscom ed auters. Il project preliminar secatta ussa sin meisa, aschia ch'ei sa vegnir cuntinuau cun las lavurs d'approbaziun e cul project d'execuziun. Ina sfida pudess esser la Swisscom, che se presenta per la vischnaunca ed ulteriurs proprietaris da lingias empau stentusa.

Tenor descripciun dalla submitsiun ei igl inschignier era vegnius incaricaus da risguardar en siu project las mesiras 09 tenor il rapport Metron concernent augmentar l'attractivitat dil Vitg. Per quei intent duei el rom dalla projectaziun era vegnir consultau in architect resp. inschignier dalla cuntrada (Landschaftsarchitekt) per era risguardar ils aspects dalla formaziun dalla cuntrada.

2. Descripciun dil project

2.1 Situaziun dalla Via Cons

Ils detagls concernent ils contuorns dalla baselgia e la colligiaziun cul spazi avon casa da scola vegnan sclari en connex cul project da construcziun. Il project "Center da sentupada per famiglias" – cuntenuis el preventiv 2024 – munta buca ina part dil project dalla Via Cons. Davart quei project vegn decidu en ina secunda fasa.

Plan 1: survesta sur gl'entir project

Profil 0 – 130
Via Alpsu – Via Sontga Gada

Sil tschancun naven dalla Via Alpsu entochen alla sbuccada dalla Via Sontga Gada existan las colligiazions cun la Via Pervenda, la Via Dulezi, la Via Cons-Sut sco era il Parcadi Columbin ed ulteriuras colligiazions e plazzas privatas. La geometria dalla via vegn sin quei tschancun pli u meins mantenida. Per la formaziun dils urs dil passapei e dalla via vegnan las normas digl uffeci da construcziun bassa dil Grischun risguardadas. Quellas normas possibiliteschan era la deflussiun dall'aua sin via e duein garantir la segirtad necessaria. Las entradas existentas da vias sco era las sbuccadas privatas ella Via Cons, mirs e sochels cunfinonts che ston el rom dil project vegnir adattai alla geometria dalla via nova ed il passapei muntan ina part dil project dalla via. Lavurs supplementaras che san vegnir realisadas en connex cul project dalla via a favur dils proprietaris da schischom ein mintgamai da surpender entras il proprietari da terren pertuccau. Sin quei tschancun ei previu negins acquists definitivs da terren.

Plan 2: Profil 0 - 130

Profil 130 - 250

Via Sontga Gada - Halla Cons

Sil tschancun denter la Via Sontga Gada entochen sin l'altezia dil Parcadi Aviul - sut la halla Cons - ein las pli grondas midadas previdas. Per frenar la spertadad dils autos che careschan sper il plaz-scola, il Center da sanadad Puntreis, la baselgia parochiala ed il santeri, vegn la geometria directa actuala interrutta cun brattar il liug dils parcadis cun la via. Ils parcadis vegnan spustai encunter il mir santeri, la ladezia dil passapei denter il parcadi ed il mir santeri vegn adattada, aschia ch'ei resta in passadi pils automobilists. Ils parcadis vegnan construi cun ina lungezia da 6.00 m, aschia ch'era vehichels pli liungs han plaz sil parcadi. Ils pedunzs fan diever dil passapei niev (2019). Quei possibilitescha dapli segirtad pil plaz-scola, aschia ch'ils affons ston buca cuorer pli denter ils autos parcai ora. Il passapei erigiis igl onn 2019/20 resta mantenius sco tochen dacheu cun pintgas adattaziuns allas altezias resp. alla geometria dalla via nova.

Enteifer quei spazi preveda il studi per l'embellaziun dil Vitg mesiras specialas per augmentar l'attractivitat dil Vitg. La gronda pendenza dalla Via Cons restrenscha denton las pusseivladads da crear grondas piazzas e surfatschas. Il project preveda denton d'adattar il mir santeri enviers il plaz-scola e d'integrar quei plaz pli fetg sco spazi aviert, aschia che la qualitat dil plaz avon baselgia sa vegnir augmentada pil publicum. Igl ei denton da risguardar la situaziun d'unviern cun las lavinas dil tetg-baselgia ch'impedeschan sin quei tschancun mesiras pli grondas. Per rundar giu quei spazi aviert ed ils parcadis duei vegnir plantau entginas plantas. En cumbinaziun cul plaz-scola, il plaz dil Center da sanadad Puntreis e la part dil santeri duei vegnir creau in spazi aviert per pedunzs, visitaders dallas differentas purschidas, affons ed attempai. Pils attempai ei dil reminent gia vegniu procurau cun caschun dalla realisaziun dalla surbaghegiada Sut Gliendas per ina colligiazion tier la baselgia ed il santeri, quei che possibilitescha d'adattar il spazi denter la Via Cons e la parcella Puntreis allas relaziuns semidadas. Attenziun speciala

vegn dau alla colligiaziun denter il Center da sanadad Puntreis ed il spazi avon casa da scola che vegn oz visitaus stediamein entras ils cussadents da Puntreis. Quei spazi a Cons porscha ina pusseivladad singulara da sentupada denter las differentas generaziuns. Muort munconza d'autras pusseivladads sa pil mument buca vegnir desistiu dils parcadis ella dimensiun sco quei ch'il studi da Metron prevedeva quei. Cun far diever da divers materials da differenta colur e cun formar ils contuorns sa vegnir differenziau denter surfatschas da traffic (via, parcadis, passapei cun pedunzs etc.) e surfatschas che san survir ad in meglier sesentir denter las differentas purschidas.

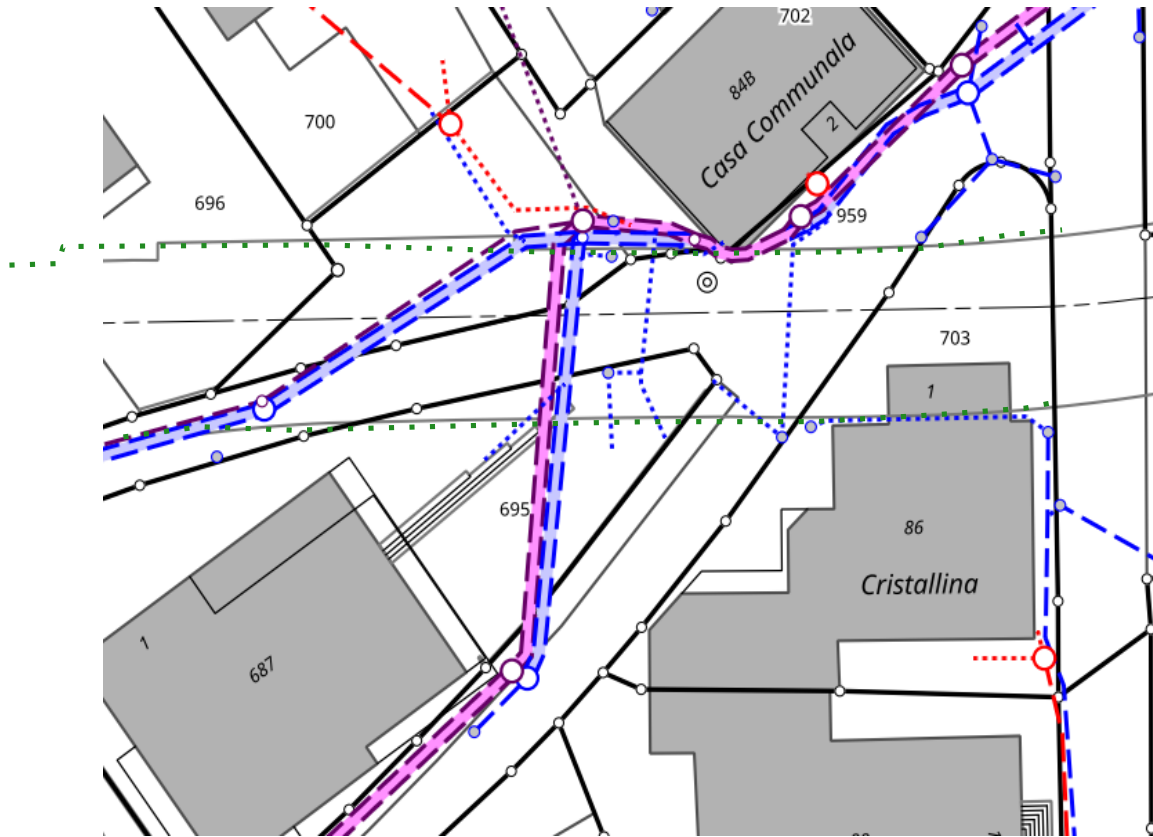
Il spazi sil tschancun visavi la halla Cons vegn slargaus per saver possibiltar als vehichels motorisai da secruschar. A vosta dalla colligiaziun gia existenta denter il Center da sanadad Puntreis e la surbaghegiada Sut Gliendas munta quella sliigiaziun negina grevezia pils cussadents da Puntreis per lur viadi en baselgia, sin santeri ni il spazi public enteifer la surbaghegiada Sut Gliendas. Sco gia menziunau vegn il passapei sper baselgia adattaus. Cheutras san ils automobilists extrar da lur vehichels ed han in access senza stuer far diever dil spazi sin via.

Profil 250 - 320
Halla Cons - parcadi Casa Hirundella

Sil tschancun dalla halla Cons entochen alla Via Lucmagn resta la geometria dalla via medemamein pli u meins sco tochen dacheu. La via sanada sbucca en la part dalla via cuvretga cun sulada avon casa communal. Il profil vegn sin quei tschancun ulteriuramein definius entras il tunnel dalla MGB che passa denter la casa communal e la Banca Raiffeisen enviers la Via da Scola. Cheu sa il nivel dalla Via Cons buca vegnir sbassaus. Naven da cheu ein era las lingias dalla canalisaziun d'aua tschuffa e dalla deflussiun da plievgia e drenadi gia vegnidadas preparadas cun caschun dalla construcziun dil tunnel dalla viafier MGB ils onns 1990. Las duas canalisaziuns transversan en quei liug il parcadi dalla Casa Hirundella e meinan sur la Via da Scola denter la casa communal ed il tunnel dalla viafier enviers la Via dalla Staziun.

Plan 3: Profil 250 - 320

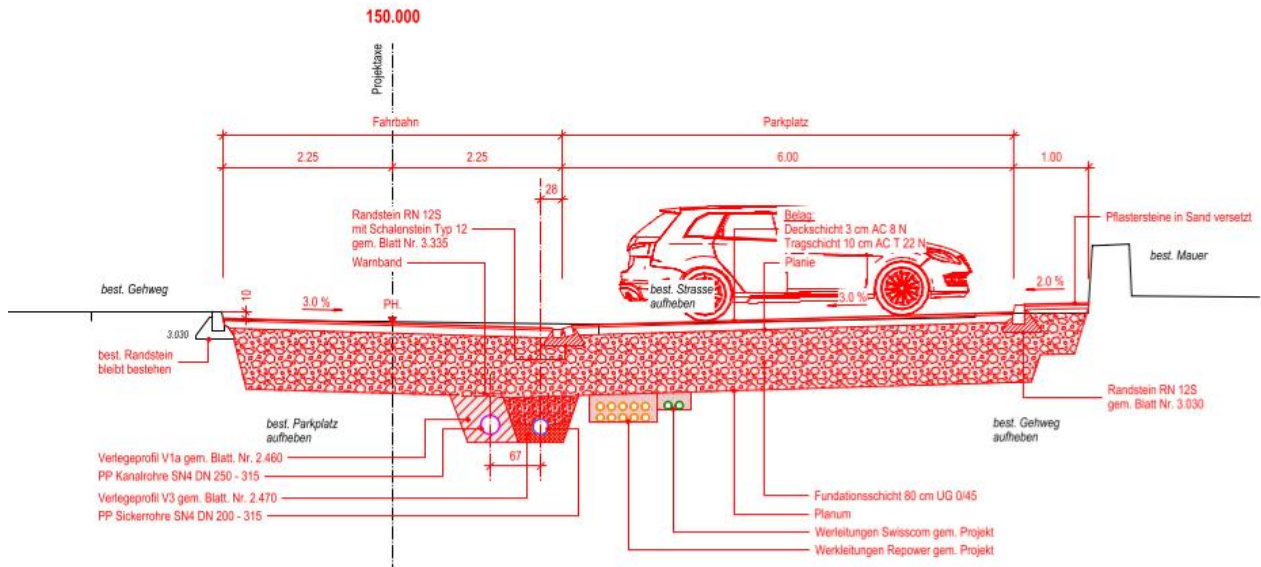

Plan 4: Canalisaziun avon casa communal

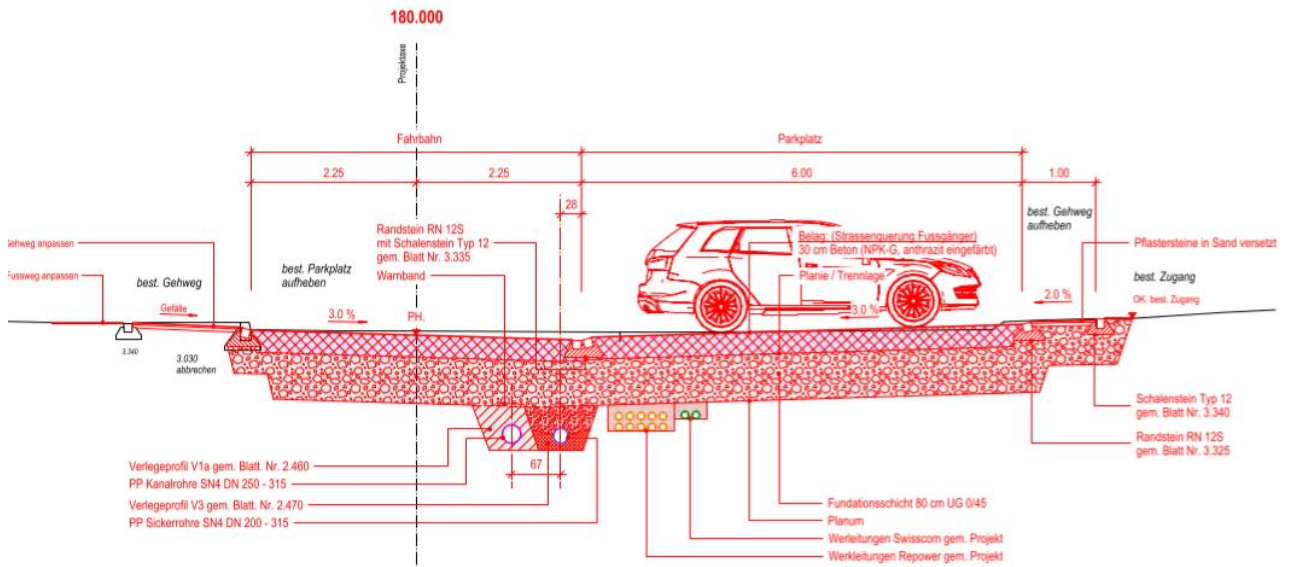
2.2 Profils normals

Il profils transversals dil project da sanaziun prevedan ina fundaziun nova. Il passapei vegnan cunfinai cun crappa. Il passapei construius 2019 che vegn mantenius munta buca ina part dils profils che vegnan sanai da fons. Ulteriuramein ei definiu schematicamein il conducts pil proviediment e pigl allontanament. Per l'empres gada vegn fatg diever d'in niev rost pils tumbins dalla deflussiun dalla via. Sin vias cun ina pendenza sco la Via Cons ein uviarchels defini entras igl uffeci da construcziun bassa buca secumprovai. En vesta ch'ils autos ein vegni pli liungs el decuors dils onns, eis ei previu da prolungir il parcadis da 5 sin 6 m. Primarmein duei la Via Cons survir per l'avertura dil spazi/baghetgs publics a Cons e per l'avertura dils differents quartiers, specialmein Gonda (Via Sontga Gada), Dulezi (Via Dulezi e Via Pervenda), Cons (Via Cons-Sut) e buca sco via da transit per automobilists che fan diever dalla via per untgir il traffic sin las vias principalas. La via vegn concepida taluisa, ch'ella survecha en cass da basegns era al traffic grev per untgir il traffic che sa per in u l'auter motiv buca circular sin la Via Alpsu resp. la Via Lucmagn.

Per sutlingiar il spazi public che vegn utilisau buca mo pil traffic, mobein era per ulteriuras utilisaziuns el contuorn, vegn plantau ina u l'autra plonta. Per quels spazis ei vegniu definiu suladas da crappa naturala. Las trasversas che meinan naven dalla baselgia en scola ni cuntrari, resp. dil Center da sanadad Puntreis en halla Cons succedan en betun.

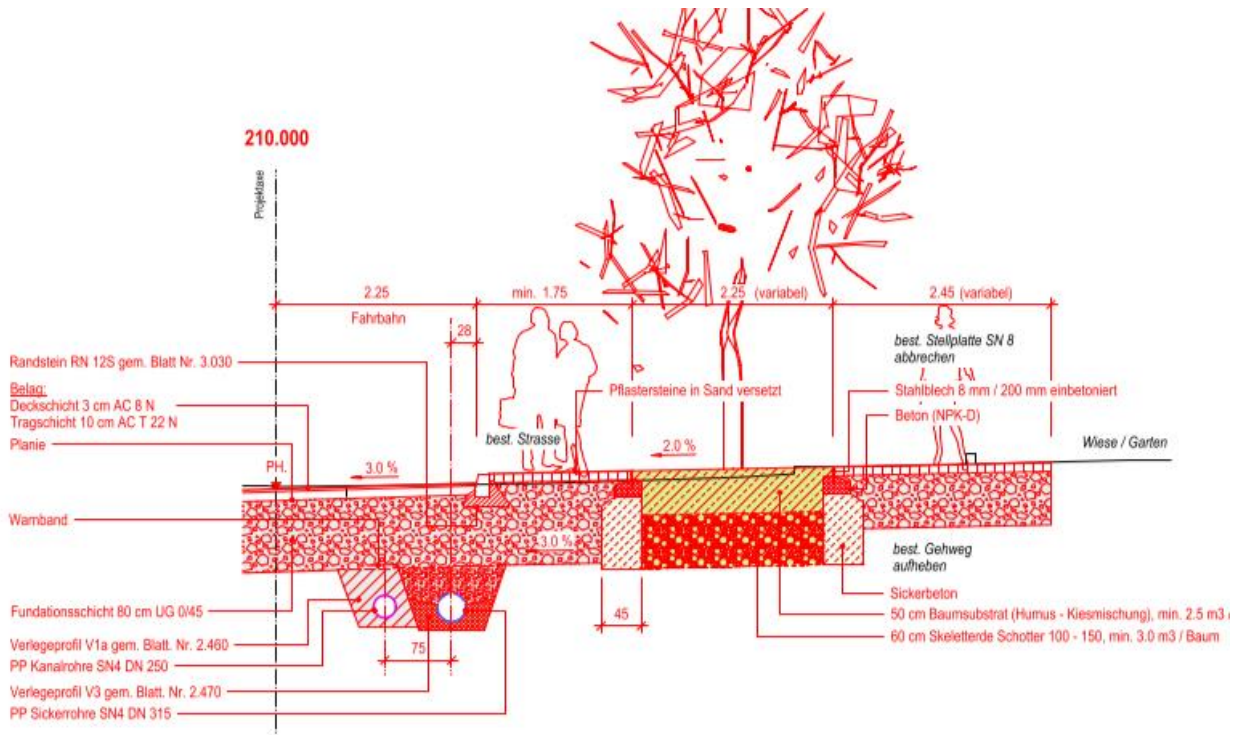

Plan 5: Profil 150

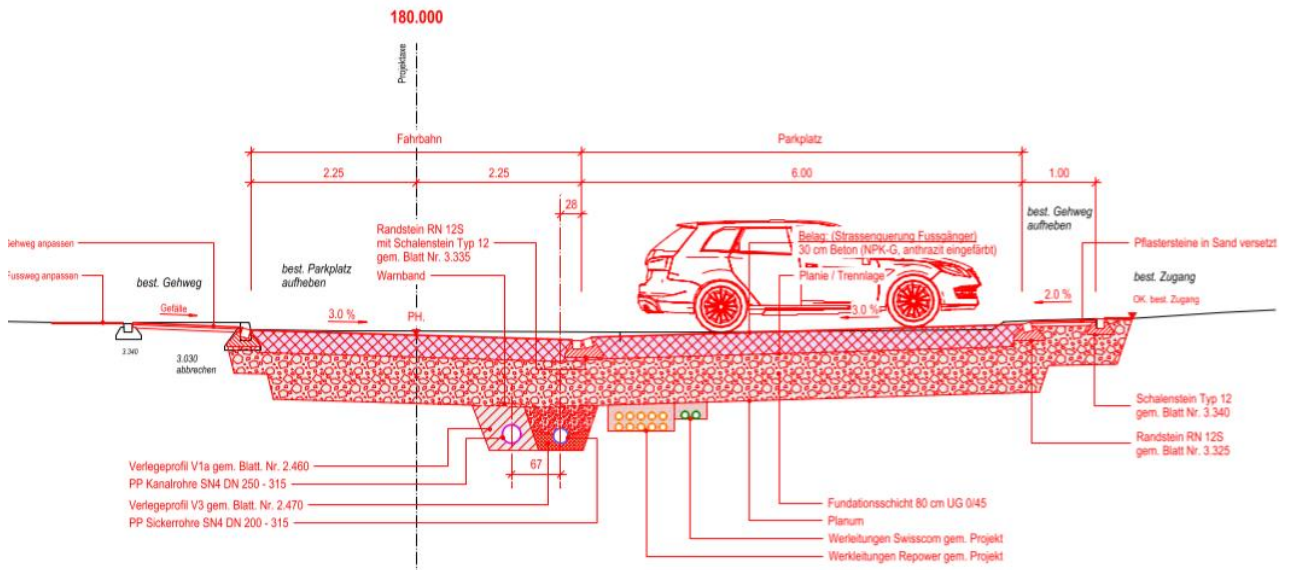

Plan 6: Profil 180

Colligiaziun denter il plaz avon baselgia enviers il plaz-scola. Ina cuvrida sco tiel profil 180 ei era previda sin l'altezia dil profil 230 per facilitar als cussadents dil Center da sanadad Puntreis il viadi enviers il plaz avon halla Cons ed il plaz-scola che duei era servir alla publicitad e buca mo al menaschi da scola.

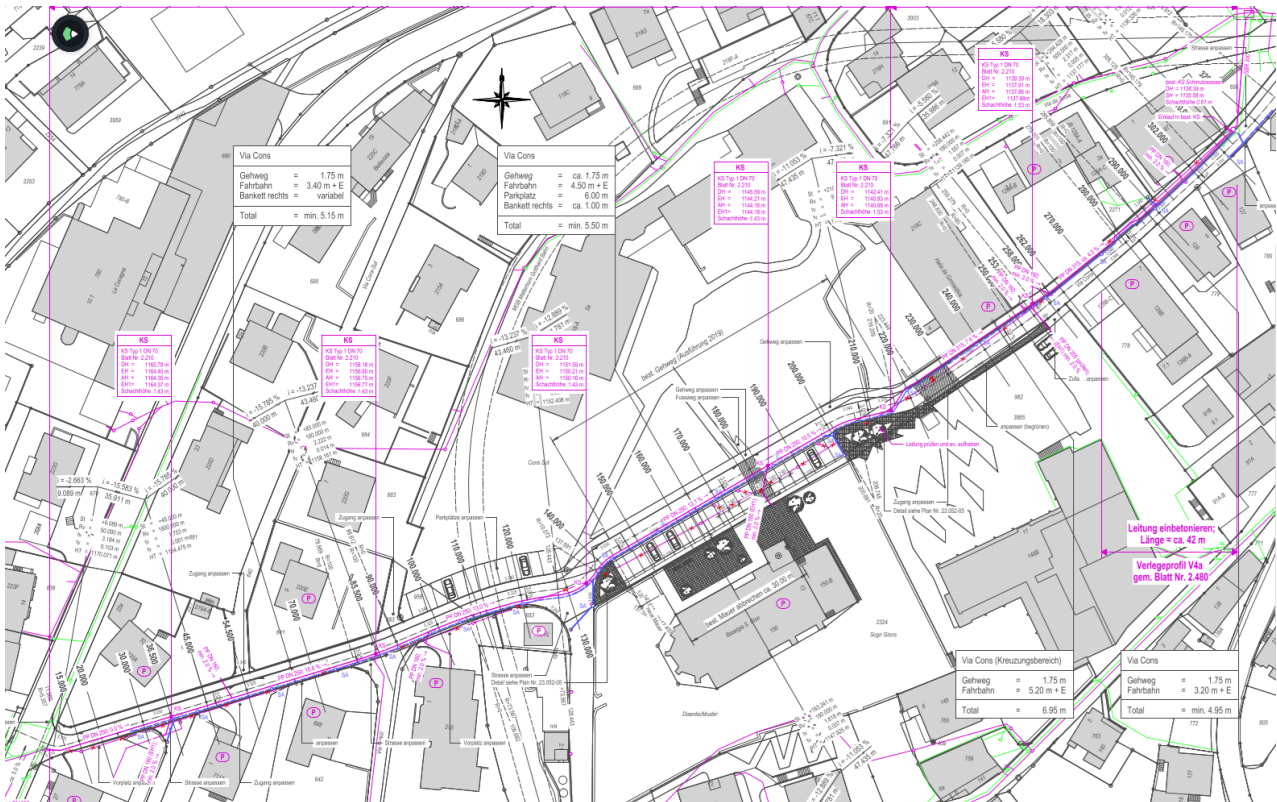
Plan 6: Profil 210

Plan 6: Profil 180 (colligiazioni denter scola e baselgia)

2.3 Conducts

L'intenziun ei da remplazzar ils conducts sin l'entira lunghezia dalla via. Ina sfida vegn ad esser d'anflar ina sligiazion raschuneivla cun la Swisscom. Pigl allontanament dallas auas piarsas vegn creau ina canalisaziun nova per l'aua tschuffa ed ina canalisaziun nova per la deflussiun dalla via sco era dallas auas da stellischein e drenadi. Cheutier vegn risguardau las enconuschientschas ord il concept pigl allontanament dallas auas piarsas GEP. En connex cun las experienzas fatgas ils davos 16 onns ha igl inschignier examinau aunc inagada las enconuschientschas el concept digl onn 2007.

3. Cuosts da project

Ils cuosts dil project per la sanaziun dalla via, dallas canalisaziuns d'aua schubra e d'aua tschuffa sco era l'illuminaziun publica ein calculai sco suonda:

- contuorns, general, administraziun, cussegliaziun giuridica	frs.	53'000.--
- lavurs preparatorias	frs.	40'000.--
- illuminaziun publica (sulettamein material d'installaziun)	frs.	55'000.--
- lavurs da construcziun	frs.	1'035'000.--
- lavurs da cuvrida	frs.	707'000.--
- planisaziun, submissiun ed execuziun	frs.	190'000.--
- cuosts accessoris (nunpreviu)	frs.	104'000.--

Total cuosts d'investiziun incl. 8.1 % TPV frs. **2'184'000.--**

Ella fasa actuala sextracta ei d'ina segirtad da calculaziun da +/- 10%. Ils cuosts da tiarzs sco Swisscom, Repower, Spina da Vin, Recal SA ni Connecta SA ein buca cunteni en sura calculaziun da cuosts. Quels cuosts (rodund frs. 160'000.--) vegnan adossai directamein als possessurs dallas ovras corrispundentas.

4. Cuosts da project tenor ovras

- via	frs.	1'696'000.--
- cumpart dalla via vid la deflussiun	frs.	46'000.--
- canalisaziun d'aua schubra	frs.	189'000.--
- canalisaziun d'aua tschuffa	frs.	146'000.--
- illuminaziun publica (incl. lavurs d'impressari)	frs.	<u>107'000.--</u>
Total cuosts d'investiziun incl. 8.1% TPV	frs.	2'184'000.--

5. Finanziaziun

Tenor plan general d'avertura ei la Via Cons classificada sco via da rimnada. Vias da rimnada surveschan all'avertura generala. El cass dalla Via Cons setracta ei denton d'ina avertura generala fundamentala che possibilitescha l'avertura buca mo d'in grond spazi public, mobein era ad in tschuat menaschis da survetsch che surveschan alla publicitad. Risguardond quei fatg ei la suprastanza communal vegnida tier la conclusiun da desister el cass dalla Via Cons cun sia funcziun centrala da providiment d'ina procedura da contribuziun.

Las summas da frs. 1'696'000.-- plus frs. 46'000.-- (cumpart deflussiun dalla via) plus frs. 107'000.-- vegnan adossadas als cuosts dalla via. Ils cuosts per la canalisaziun d'aua tschuffa frs. 146'000.-- e la cumpart dils cuosts vid igl allontanament dallas auas schubras frs. 189'000.-- vegnan adossai alla finanziaziun speciala dalla canalisaziun. Risguardond ils fatgs finansials basegna ei perquei in credit per la via ed in credit separau per la canalisaziun.

6. Ponderaziuns finalas

La canalisaziun ella Via Cons caschuna dapi onns fastedis, perquei che la canalisaziun d'aua mischedada ei en in schliet stan, denton era damai ch'ella ei sutdimensiunada per dumignar tut l'aua da plievgia. El decuors dils onns ha perquei era il tgierp dalla via pitiu donn, quei che semuossa ellas deformaziuns.

La suprastanza communal ha tractau igl entir project sco ina fatschenta. Las summas che duein vegnir investadas igl onn 2024 ein previdas corrispudentamein els contos 6150.5010.20 (via) e 7201.5032.14 (canalisaziun). La sanaziun dalla Via Cons duei vegnir sanada cun mieds generals, la canalisaziun cun mieds ord la finanziaziun speciala. Consequentamein ei la damonda da credit da parter en duas parts, numnadamein la cumpart dalla via e la cumpart dalla canalisaziun. Il credit per la sanaziun dalla via ei el senn dallas cumpetenzas regladas egl art. 32 lit. d dalla constituziun communal da suttametter alla cuminonza da votantas e votants. La construcziun nova dallas canalisaziuns cumpeta el senn digl art. 36 lit. e en cumbinaziun cugl art. 21 lit. c dalla constituziun communal al cussegl da vischnaunca cun dretg da referendum.

L'execuziun dallas lavurs ein previdas el decuors dalla stad/digl atun 2024 e la cuntinuaziun igl onn 2025.

7. Proposta

Sin fundament dallas ponderaziuns suramenziunadas

p r o p o n a

la suprastonza communalal al cussegl da vischnaunca da:

1. conceder in credit da frs. 1'849'000.-- per la sanaziun dalla Via Cons cun suttametter quei conclus el senn digl art. 32 lit. d dalla costituziun communalal alla cuminonza da votantas e votants;
2. conceder in credit da frs. 335'000.-- pil remplazzament dalla canalisaziun d'aua tschuffa sco era la construcziun dalla canalisaziun d'aua schubra e da suttametter quei conclus tenor art. 21 lit. c dalla costituziun communalal al referendum facultativ.

Suprastonza communalal Disentis/Mustér
Il president:

René Epp

Il canzlist:

Andri Hendry

Disentis/Mustér, igl 1. da fevrer 2024